

28 грудня - День календаря

Свідки минулого - календарі

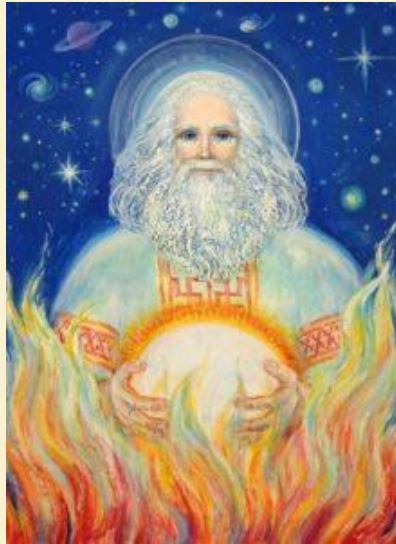
Спостережливі діти часто допитуються: чому ми святкуємо спочатку Новий рік, а потім Новий рік «по-старому»? Чому Різдво відзначають і 25 грудня, і 7 січня? Чому посіваємо і бажаємо врожаю серед зими?

Відповіді приховано в історії календаря.

Єдиного літочислення у сиву давнину не було. Кожен розвинений народ чи союз народів мав свій календар. Більшість з них відбивали зміни навколишньої природи, відзначали новий рік навесні і починали відлік від якоїсь важливої події. Наприклад, у Елладі – від Першої олімпіади. Кількість місяців була різною.

Давньослов'янський календар

Древнє слов'янське літочислення називалось **Колом Сварожим** на честь головного бога Сварога і початку відліку не мало. Сварог перебував у небесному світі Сварга.

Порядкувати на землі йому допомагали 12 богів-сварожичів. У березні – Лада, у квітні – Ярило, у травні – Дажбог, у червні – Купайло, в липні – Перун, у серпні – Спас, у вересні – Світовид, у жовтні – Мокоша, у листопаді – Доля, у грудні – Род, у січні – Дана, у лютому – Велес.

Новий рік починався навесні, коли природа пробуджується від зимового сну.

Коло Свароже відбивало вічність життя. Все в житті рухається у вічному колі. Світанок – день – вечір – ніч – світанок... Весна – літо – осінь – зима – весна... Місяць Молодик – Чверть – Повний – Чверть – Молодик...

Все народжується, квітне, дає плоди і згасає, щоб знову народитись. І люди теж у Вічному Колі Буття. Душа народжується в тілі людини, з ним росте, творить добро, дає нове життя і по смерті тіла переходить в інший світ, у нижній ярус Сварги – вирій, щоб звідти допомагати своїм нащадкам, а потім народитись у новому тілі.

Призначенням людини на землі слов'яни вважали підтримку вічного руху життя. Люди вставали з Сонцем до роботи, а коли Сонце хилилось до обрію на відпочинок, йшли з поля і собі відпочивати. Поки ріс молодий Місяць, прагли творити добро і красу. Коли Місяць згасав, спішили позбутись усього недоброго.

Кожен поворот Кола Сварога вшановували урочистими обрядами. Найбільшими були свята на честь чотирьох головних змін у природі. У березні – весняне рівнодення, коли день і ніч стають рівними. Після рівнодення народжувався Місяць-Молодик і починав новий рік. Це свято називалось Великдень.

У червні – літній сонцеворот (сонцестояння), коли день найдовший і Купайло вступав у шлюб з Даною, щоб родило все на землі.

У вересні – осіннє рівнодення, коли Світовид завершував дозрівання плодів і була пора збору врожаю.

У грудні – зимовий сонцеворот, коли день найкоротший і Род благословляє землю-матінку і все, що на ній, на відпочинок.

Зображення Сварожого Кола зустрічається скрізь, де кілька тисячоліть тому жили слов'яни.

Юліанський календар

Минав час. На далекому Середземному морі з'явилося місто Рим, почала рости держава. Своє літочислення римляни повели від заснування Рима (753 р. до н. е. за сучасним календарем).

Римляни завойовували нові землі, підкоряли сусідні народи... За сім століть утворилась могутня імперія. Для управління величезними територіями треба було вести облік часу, а календар був незручним. 304 дні року ділились на 10 нерівних місяців. Час від часу вводили додатковий місяць, але календар все рівно відставав від життя природи, бувало, майже на 90 днів.

Перший імператор Риму Юлій Цезар наказав розробити новий календар на основі єгипетського, тільки починати новий рік не навесні, а взимку. Перший місяць присвятили Янусу – дволикому богу часу – і назвали януарієм. Янус одним обличчям дивиться у минуле, другим – у майбутнє, тому завершує старий рік і починає новий.

З 1 січня 45 р. до н.е. у римському календарі стало 12 місяців по 30 чи 31 дню. Раз на 4 роки у другому місяці з'являвся додатковий день і рік ставав високосним. Коли Юлія Цезаря проголосили богом, п'ятий місяць перейменували на його честь – июль. Божественні почесті віддавали і наступному імператору – Октавіану Августу. Йому теж присвятили місяць – август. Так у римському календарі утворились нелогічні назви. Октябрь, що означає «восьмий», став десятим місяцем року, ноябрь (дев'ятий) – одинадцятим, а декабрь (десятий) – дванадцятим.

Римський календар під назвою «юліанський» діяв серед народів Західної Європи 16 століть.

Візантійський календар

У IV ст. від Риму відокремилась Візантійська держава. Її столицею став Константинополь, який слов'яни називали Царградом. Звідти поширювалась православна християнська віра – на Грузію і Вірменію, на слов'янські землі Чехію, Моравію, Русь і далі.

З християнством прийшов візантійський календар. За ним відлік часу вівся від біблійного Сотворіння світу, а новий рік починався у вересні.

На Русі візантійський календар об'єднався з Колом Сварожим: церковні свята стали відзначатись у дні язичницьких свят. Різдво Христове – на Різдво Всесвіту, Пасха – на весняний Великдень, Іван Хреститель – на Купайла, Ілля Пророк – на Перунів день... Під іменем різних святих збереглося вшанування Спаса, Долі, Стрітєння, Вербна неділя тощо.

Українці та білоруси не прийняли чужі назви місяців, зберегли рідні, прадавні. Січень, бо січуть завірюхи; лютий, бо лютують морози. Березень – берези дають цілющий сік; квітень – радують око перші квіти; травень – земля вкривається травою і починається випас худоби. У червні червоніють плоди, у липні цвіте липа і бджоли заготовляють мед. У серпні люди не випускають з рук серпи. У вересні милуються цвітінням вереску. У жовтні листя жовтіє, у листопаді – опадає. А у грудні земля змерзається у грудки, утворюється тверда дорога – груда.

Посівати і щедрувати, бажати щедрого врожаю, стали восени. Це не суперечило природному ритму. Восени сіють озимину, яка дає більше зерна, ніж весняні посіви.

Протягом століть у Західній Європі, де панувала католицька течія християнства, діяв юліанський календар, а в Східній Європі – православний, візантійський. Католики починали новий рік у січні, а з VI ст. почали відлік часу від Різдва Христового. Західноєвропейський календар «скоротився» на тисячу з лишнім літ.

Православні продовжували рахувати час від Сотворіння світу і святкувати прихід нового року у вересні. Слов'янські народи вказували дати історичних подій за двома календарями. Наприклад, хрещення Київського князівства почалось «в літо 6 496 (988)».

Йшли століття. Монголо-татарська навала зруйнувала князівства Русі. Княжа доба закінчилась, українські землі увійшли до інших держав. Почала рости Московія. Візантійську державу завоювали турки. Вони утворили Османську імперію, а Константинополь-Царград перейменували на Стамбул.

З часом обидва календарі стали неточними. Земля обертається навколо Сонця за 365 днів і 6 годин. За багато сотень років ці години утворили 11 додаткових днів.

У 1582 р. глава католиків папа римський Григорій звелів врахувати ці дні. Реформований західноєвропейський календар отримав назву «григоріанський». У православних країнах реформи календаря не було, тому виникла різниця в датах.

В XVII ст. Московська держава стала офіційно називати себе Російською, а цар – государем і великим князем «Всея Великія і Маля і Беля Россіи». На той час українські і білоруські землі були у її складі.

У 1700 р. російський цар Петро I вирішив перевести свою державу на григоріанське літочислення. За його наказом, після 31 грудня 7 208 року настало 1 січня 1700 року.

Так історію слов'ян було «укорочено» на п'ять тисяч п'ятсот вісім років. А Святки – свята майбутнього врожаю – опинились серед зими.

Через триста років Російська імперія розпалась. Утворились держави Російська Федерація, Українська Незалежна Республіка, Демократична Республіка Молдова і ряд інших. У 1922 р. було утворено Союз Радянських Соціалістичних Республік.

Російський уряд ще в 1918 р. ліквідував різницю в 14 днів між європейським григоріанським і російським календарем, увів «новий стиль» датування. Так було ліквідовано залишки старого візантійського календаря. Дати до 1918 р. стали вказуватись за новим і старим стилем. Наприклад: Тарас Шевченко народився 9 березня (25 лютого) 1814 р.

Але церква, відокремлена від радянської держави, продовжувала розраховувати свята за візантійським календарем, за старим стилем. Утворились подвійна дата Нового року: за офіційним календарем держави 31 грудня, а за церковним – 14 січня.

І сьогодні на планеті існують різні календарі. Наприклад, у мусульман 31 серпня 2019 р. настав 1441 рік від паломництва Магомета, а в іудеїв 19 вересня 2020 р. почався 5 781 рік від Сотворіння людства.

Кожен календар, що веде відлік часу від певної дати, з часом відстає від природного руху планети. За науковим астрономічним календарем у наші часи сонцеворот настає 22 грудня і 22 червня, а рівнодення 21 березня і 23 вересня.

Астрономічний календар точно фіксує тривалість доби: 23 години 56 хвилин 4 секунди. Тому за сотні років виникає потреба реформувати літочислення.

Григоріанське літочислення, що приурочує Різдво до дня сонцевороту, відстає на 3 дні. А різниця між сонцеворотом і православним, колишнім візантійським, Різдвом становить уже 16 днів.

Виходить, що Коло Свароже, яке узгоджувало життя людей із змінами природи внаслідок обертання Землі, було точнішим за сучасні календарі.

Джерело:

Центр української мови і культури Бельцького державного університету імені Алеку Руссо.

URL: <https://ukr.md/2019/12/28-grudnya-den-kalendarya/>